

УДК 37.011.33

Ю.П. Шапран,

професор кафедри біології та методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди», доктор педагогічних наук, доцент

О.І. Шапран,

завідувач кафедри педагогіки ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний
педагогічний університет імені Григорія Сковороди»,
доктор педагогічних наук, професор

ТИПОЛОГІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНО-ЗОРІЄНТОВАНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Шапран Ю.П., Шапран О.І.

ТИПОЛОГІЯ ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В УМОВАХ КОМПЕТЕНТІСНО-ЗОРІЄНТОВАНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті розглядається проблема створення освітнього середовища з метою формування професійної компетентності студентів педагогічного університету, запропоновано у складі його структури виокремити матеріально-технічний, технологічний і суб'єктно-соціальний компоненти, які узгоджуються з компонентним складом професійної компетентності майбутніх учителів: мотиваційно-ціннісним, когнітивно-діяльним і особистісно-рефлексивним. Запропоновано авторську типологію освітнього середовища, що диференціюється за впровадженням нововведень, видами діяльності, особливостями оточення, специфікою впливу на особистість і виконують відповідні функції. Доведено, що освітнє середовище вищого навчального закладу є сукупністю духовно-матеріальних умов його функціонування, що забезпечують саморозвиток активної і творчої особистості, формування професійно-значущих якостей та реалізацію її інноваційного потенціалу. Пропонується оцінку ефективності функціонування освітнього середовища здійснювати за визначеними показниками, що віддзеркалюють рівень сформованості професійної компетентності майбутніх учителів.

Ключові слова: освітнє середовище, типологія освітнього середовища, функції освітнього середовища, структура освітнього середовища, професійна компетентність учителя.

Shapran Yu.P, Shapran O.I.

TYPOLOGY OF EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN COMPETENCE-BASED PEDAGOGICAL EDUCATION

The article discusses the problem of creating a learning environment for the formation of pedagogical university students' professional competence, which includes material and technical, technological and subject-social components that are consistent with the components of professional competence of future teachers: motivational-valuable, cognitive-activity-based and personal-reflexive. The author proposes a typology of the educational environment, which is differentiated by the introduction of innovations, activities, features of the environment, and specifics of the impact on the person and performs the appropriate function. It is proved that educational environment of a higher educational institution is a combination of spiritual and material conditions, providing active and creative personality's self-development, formation of professionally significant qualities and realization of innovative potential. It is proposed to estimate the efficiency of educational environment on certain indicators that reflect the level of development of professional competence of future teachers.

Key words: educational environment, typology of the educational environment, function of educational environment, structure of educational environment, teacher's professional competence.

Шапран Ю.П., Шапран О.И.

ТИПОЛОГИЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЫ В УСЛОВИЯХ КОМПЕТЕНТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ОБРАЗОВАНИЯ

В статье рассматривается проблема создания образовательной среды с целью формирования профессиональной компетентности студентов педагогического университета, предложено в составе ее структуры выделить материально-технический, технологический и субъектно-социальный компоненты, которые согласуются с компонентным составом профессиональной компетентности будущих учителей: мотивационно-ценностным, когнитивно-деятельностным и личностно-рефлексивным. Предложена авторская типология образовательной среды, которая дифференцируется по внедрению нововведений, видам деятельности, особенностями окружения, спецификой воздействия на личность и выполняет соответствующие функции. Доказано, что образовательная среда вуза является совокупностью духовно-материальных условий его функционирования, обеспечивающих саморазвитие активной и творческой личности, формирования профессионально-значимых качеств и реализации ее инновационного потенциала. Предлагается оценку эффективности функционирования образовательной среды осуществлять по определенным показателям, которые отражают уровень сформированности профессиональной компетентности будущих учителей.

Ключевые слова: образовательная среда, типология образовательной среды, функции образовательной среды, структура образовательной среды, профессиональная компетентность учителя.

Процес інтеграції України в європейський і світовий освітній простори актуалізує можливість використання середовищного підходу в методології психолого-педагогічної науки. Найважчий інтерес до феномену освітнього середовища обґрунтовується змінами соціального та природного середовища і розробкою системи особистісно-зорієнтованої освіти. Освітнє середовище виступає одним із провідних факторів розвитку особистості, що надає можливість молоді віднайти себе у соціумі, задовольнити власні потреби в навчанні, сприймати освіту як індивідуально значущу цінність.

Особливого значення набуває вплив освітнього середовища на підготовку педагогічних кадрів. Удосконалення навчально-виховного процесу вищої школи здійснюється в контексті сучасних освітніх тенденцій, а саме: масового характеру освіти та її неперервності; орієнтації освіти на нововведення; врахування специфіки майбутньої професійної діяльності. Підготовка сучасного вчителя спрямована не лише на опанування ним знань, умінь та навичок, але й на адаптацію фахівця до умов майбутньої професійної діяльності в соціумі. Орієнтація системи вищої освіти на формування професійної компетентності майбутніх учителів вимагає створення освітнього середовища, що спонукає до реалізації стратегічної мети і завдання розвитку освіти. Вища школа сприяє формуванню професійної компетентності майбутніх учителів як суб'єктів освітнього середовища, які живуть за сучасними законами глобалізації, є всебічно розвиненими, творчими, самодостатніми особистостями. У той же час учасники процесу професійно-навчальної діяльності призводять до об'єктивно обґрунтованих

змін середовища, що забезпечує набуття ним ознак інноваційності та прогресивності.

Отже, розвиток освітнього середовища у вищих навчальних педагогічних закладах пов'язується з упровадженням в практику роботи новітніх педагогічних технологій, проектуванням сучасного змісту освіти, профорієнтацією, збільшенням обсягу самостійної роботи студентів тощо.

Сучасні тлумачення поняття «освітнє середовище» запропоновані в працях Н. Гонтаровської, Т. Гушніної, О. Лактіонової, Ю. Мануйлова, О. Савенкова, А. Хуторського та ін. Різні аспекти впливу освітнього середовища на розвиток особистості розглядаються в наукових дослідженнях І. Булах, Б. Вульфою, І. Єрмакова, О. Коберника, Л. Новікової, Г. Пустовіта, Л. Сохань та ін. Створенню та функціонуванню інноваційного освітнього середовища присвячені роботи Л. Ващенко, Л. Даниленко, Г. Єльнікової, Л. Карамушки, Л. Подимової, О. Трінатської та ін. Структура освітнього середовища досліджена Ю. Кулюткіним, Є. Клімовим, В. Пановим, В. Слободчиковим та ін. Типологія освітнього середовища віднайшла висвітлення в наукових доробках О. Артюхіної, Я. Корчака, С. Тарасова, В. Ясвіна та ін.

Метою написання статті є з'ясування сутнісних ознак, структурних компонентів і провідних функцій освітнього середовища та створення його типології з метою забезпечення процесу ефективного формування професійної компетентності майбутніх учителів.

У вітчизняній педагогіці та психології термін «середовище» з'явився у 20-ті роки ХХ-го ст., коли достатньо часто вживалися поняття «педагогіка

середовища» (С. Шацький), «суспільне середовище дитини» (П. Блонський), «навколишнє середовище» (А. Макаренко). Майже впродовж століття зміст цього поняття набував ознак комплексності, багатоаспектності, багатовимірності, динамічності тощо. Системний розгляд феномена освітнього середовища займає одне із провідних місць у теорії та методиці вищої професійної освіти. Існуючі визначення поняття «освітнє середовище» і підходи до виокремлення його структурних складових, на жаль, не виявляють повноцінної характеристики.

Під освітнім середовищем сучасні науковці (Б. Боденко, А. Куракін, Ю. Мануйлов, А. Хуторський та ін.) розуміють природне та штучно створене соціокультурне оточення людини, що включає зміст і різні засоби освіти, що забезпечують продуктивну діяльність студентів і скеровують процес розвитку особистості за допомогою створення сприятливих для цього умов. Т. Гуціна підтримує наукову позицію О. Савенкова та доводить, що під освітнім середовищем варто розуміти систему педагогічних і психологічних умов і впливів, що створюють потенційну можливість для розкриття як вже сформованих здатностей та індивідуальних особливостей особистості, так і ще не проявлених інтересів і здібностей [2, 189]. О. Лактіонова наголошує, що освітнє середовище є психолого-педагогічною реальністю, що містить спеціально організовані умови для формування особистості, а також можливості для її розвитку в межах соціального і просторово-предметного оточення [3, 46]. Вважаємо, що основою розглянутих визначень є виокремлення конкретних психологічних і педагогічних умов із метою забезпечення продуктивної діяльності особистості. У нашому дослідженні орієнтуємося на визначення освітнього середовища О. Лактіонової, що характеризується логічністю та змістовою конкретністю.

Отже, у науковій літературі досліджувана дефініція розглядається, по-перше, як природне або штучно створене соціокультурне середовище навчального закладу, що включає різні види засобів і змісту освіти, які здатні забезпечувати його продуктивну діяльність; по-друге, як сукупність матеріальних вимог у відповідності з педагогічними, ергономічними, санітарно-гігієнічними вимогами до навчально-виховного процесу, наявних у соціальному і просторово-предметному оточенні.

Освітнє середовище вищих навчальних закладів науковці наділяють ознаками динамічності, багатовекторності, мінливості, інтегративності тощо. У дослідженнях виокремлюються наступні його різновиди: традиційне, соціальне, навчальне, інформаційне, гуманітарне, природне, активне, ігрове, технологічне, креативне, інтегроване, мовне та ін. На особливу увагу дослідників

заслужують такі типи середовищ, як інноваційне (Г. Беляєв, М. Діденко, Ю. Карпова, Н. Разіна та ін.), інформаційно-освітнє (О. Андреев, І. Захарова, О. Остроумова, Е. Печерська, В. Стародубцев та ін.), віртуальне (Н. Корольова, О. Мітіна, Н. Рижова), творче (Д. Іванов), рефлексивне (Т. Давиденко, І. Шумакова, О. Малахова та ін.), здоров'язбережувальне (М. Сентізова, Н. Рилова, Г. Тушина та ін.). На жаль, до сьогодні не існує загальноприйнятої типології освітніх середовищ.

Необхідно відзначити, що будь-яка типологія освітнього середовища — умовна, бо може поєднувати різні, іноді досить суперечливі умови розвитку особистості. Найбільшого поширення набула типологізація освітнього середовища видатного польського педагога Я. Корчака в його праці «Як любити дитину», який в основу класифікації поклав систему стосунків між дорослими і дітьми заради інтересу розвитку особистості дитини: «догматичний», «безтурботного споживання», «зовнішнього лиску і кар'єри», «ідейний». Цю типологію освітнього середовища детально описує В. Ясвін із метою порівняльного аналізу типології освітнього середовища в історико-педагогічному контексті [5, 15–20]. С. Тарасов визначає типи освітніх середовищ за наступними ознаками: стилем взаємодії в середовищі (*конкурентне — кооперативне, гуманістичне — технократичне* тощо); характером відносин щодо соціального досвіду і його передачі (*традиційне — інноваційне, національне, універсальне* тощо); ступенем творчої активності (*творче, регламентоване*); характером взаємодії із зовнішнім середовищем (*відкрите, замкнуте*) [4, 136]. Аналіз наявних наукових досліджень дозволив О. Артюхіній запропонувати типологію середовищ в освіті за шістьма ознаками: педагогічними функціями (*дидактична, виховна, інтелектуально-розвивальна*); за профілем освітньої установи (*дошкільний заклад, школа (гімназія, ліцей), коледж, ВНЗ, університетський округ, регіонально-етнокультурне середовище*); за організаційними структурами (*середовище кафедри, факультету, ВНЗ, установи для навчально-виробничої практики*); за спільнотою залучених учасників до освітнього процесу (*академічна група, курс, проектна група* тощо); за структурно-якісними характеристиками (*на підґрунті адаптивної функції, залучення до культури, інформаційного і екологічного компонентів середовища* тощо); за застосуванням середовища в змісті освіти, що має місце *при реалізації особистісно-розвивальної освітньої моделі* [1].

Узагальнення різних підходів до проблеми дослідження надало можливість розробити авторську типологію освітнього середовища. У її основу покладена концепція професійної підготовки студентів у вищих навчальних закладах,

яка передбачала формування у них відповідних компетентностей. Запропонована типологія освітнього середовища враховувала особливості впливу на особистість, яка здобуває вищу педагогічну освіту. При цьому до уваги бралася ідея визначення основних функцій досліджуваного феномену і шляхів їх практичної реалізації в процесі професійної підготовки студентської молоді. Визначальним у цьому процесі виявилось врахування можливості проектування сучасного змісту освіти із різних спеціальностей, впровадження у практику новітніх педагогічних технологій, подолання сформованих стереотипів навчальної діяльності, створення умов розвитку творчої особистості, яка прагне до самовдосконалення, самоосвіти, саморозвитку, реалізації особистісного потенціалу і виявляє активну соціально спрямовану життєву позицію, прояви толерантності, доброзичливості, співпереживання, морально-етичного ставлення до довкілля.

Отже, пропонуємо основні типи освітнього середовища педагогічного університету диференціювати:

- 1) *за впровадженням нововведень* (традиційне і творчо-інноваційне);
- 2) *за видами діяльності* (ігрове, навчальне, професійне, комунікативне);
- 3) *за особливостями оточення* (природне, соціальне, інформаційно-освітнє, віртуальне);
- 4) *за специфікою впливу на особистість* (здоров'язбережувальне, розвивальне, виховне і рефлексивне).

Проведений аналіз наявних досліджень засвідчує недостатню розробленість проблеми взаємозв'язку між функціями освітніх середовищ, їх складовими та різновидами. У той же час варто зазначити, що у процесі професійної підготовки доцільно акцентувати увагу на визначенні саме провідних (визначальних) функцій освітнього середовища.

Так, традиційному освітньому середовищу більшою мірою притаманна *прагматична функція*, реалізація якої сприяє опануванню академічними професійними знаннями і вміннями, раціональній організації повсякденної діяльності, підготовці студентів до подальшого самостійного життя. Творчо-інноваційне освітнє середовище визначається *креативно-перетворювальною функцією*, яка передбачає розвиток творчих здібностей студентів, можливість деталізувати проблеми з метою їх подальшого нестандартного тлумачення, творче перетворення дійсності шляхом розв'язання різноманітних професійних завдань, постійне впровадження інновацій у професійну діяльність.

Ігрове, навчальне, професійне, комунікативне освітні середовища сприяють формуванню у студентів активної професійно орієнтованої позиції. Ігрове — виконує зазвичай *стимулювальну*

функцію (підвищення зацікавленості до певних видів професійної діяльності, програмування індивідуального досвіду успішної праці майбутніх учителів, заохочення студентів до самоосвіти та саморозвитку); навчальне — *освітню* (засвоєння наукових знань, формування спеціальних і загально-навчальних умінь і навичок, забезпечення умов для інтелектуального розвитку студентів, озброєння їх методами самостійної пізнавальної діяльності, що призводить до повноти, логічної впорядкованості й усвідомленості здобутих знань); професійне — *адаптивну* (підготовку особистості до ефективної майбутньої професійної діяльності та її пристосування до швидкоплинних умов педагогічної праці); комунікативне — *комунікативну* (оволодіння прийомами міжособистісного спілкування, встановлення адекватних психоемоційних зв'язків у процесі професійної комунікації, прояви толерантності, доброзичливості і співпереживання).

Для природного освітнього середовища превалюючою є *еколого-естетична функція*, яка проявляється: у формуванні усвідомленого морально-етичного ставлення до довкілля; подоланні споживацького підходу до природи; готовності до систематичної екологічно спрямованої професійної діяльності. *Соціально-економічна функція* детермінується соціальним освітнім середовищем педагогічного університету і реалізація якої призводить до забезпечення потреб суспільства у висококваліфікованих педагогах, створенні умов щодо оновлення, поглиблення професійних знань, умінь і навичок у соціумі; гармонізації соціальних стосунків. Інформаційно-освітнє середовище забезпечує *інформаційну функцію*, яка спонукає до ефективного відбору, зберігання та передачі необхідної освітньої інформації, володіння сучасними інформаційними засобами і технологіями.

Реалізація *здоров'язбережувальної, розвивальної, виховної і рефлексивної функцій* вище виокремлених освітніх середовищ сприяє відповідно: усвідомленню цінності здоров'я, дотриманню принципів і правил здорового способу життя, володінню арсеналом збереження, відновлення та розвитку здоров'я; розвитку уваги, уяви, пам'яті, мислення, волі, емоцій, інтересів, здібностей студентів, професійно-значущих якостей особистості; формуванню духовних, естетичних, етичних уявлень, поглядів, переконань, системи ідеалів, трансформації ціннісних орієнтацій сучасного суспільства в особистісні світоглядні позиції, формуванню моральних і професійних якостей; усвідомленню власних здібностей, адекватній оцінці і критичному ставленню до себе та інших у професійній діяльності, самовдосконаленню педагога як особистості і професіонала.

Варто зазначити, що типи освітнього середовища не існують ізольовано один від одного. Вони можуть інтегруватися — поєднувати декілька видів локальних середовищ в одне, що призводить до посилення їх впливу на розвиток професійно-значущих якостей особистості. Наприклад, традиційне і віртуальне, навчальне і виховне, творче і рефлексивне, професійне і соціальне та ін. освітні середовища найчастіше виявляють ознаки інтегративності. Їх ефективність функціонування детермінується наявністю цілісної системи педагогічного впливу на особистість.

Освітнє середовище вищого навчального закладу можна розглядати як упорядковану сукупність компонентів психолого-педагогічної реальності, інтеграція яких обумовлює створення та впровадження в практику роботи педагогічних умов із метою ефективного використання педагогічного потенціалу середовища заради розвитку всіх суб'єктів навчально-виховного процесу.

У структурі освітнього середовища В. Левін виокремлює такі компоненти: соціальний, просторово-предметний, психолого-педагогічний; Ю. Кулюткін і С. Тарасов — просторово-семантичний, змістовно-методичний і комунікативно-організаційний. У якості складових освітнього середовища Є. Клімов, В. Слободчиков і В. Ясвін виділяють соціально-психологічні, навчально-методичні та предметно-просторові, В. Панов — діяльнісний (технологічний), комунікативний і просторово-предметний компоненти. Отже, не зважаючи на наявні відмінності у підходах до визначення складників освітнього середовища різними авторами простежується їх певна ідентичність (просторово-предметний, комунікативний, соціальний, методичний або технологічний тощо).

У нашому дослідженні при з'ясуванні складових освітнього середовища враховувалися існуючі підходи науковців до означеної проблеми. У структурі досліджуваного феномена виокремлюємо *матеріально-технічний, технологічний та суб'єктно-соціальний компоненти*, які узгоджуються зі структурою професійної компетентності майбутнього вчителя, а саме — *мотиваційно-ціннісним, когнітивно-діяльнісним і особистісно-рефлексивним компонентами*.

Матеріально-технічний компонент освітнього середовища вищого навчального закладу передбачає наявність певної інноваційної інфраструктури. Кожен освітній заклад має власний матеріально-технічний потенціал для створення інноваційного освітнього середовища. Основна увага в сучасних освітніх закладах науковців звертається на розвиток саме інформаційного освітнього середовища шляхом упровадження інформаційних технологій в освіту на всіх її рівнях. Консолідація інформаційно-освітніх ресурсів у системі освіти, організація єдиного освітнього

простору на підґрунті використання сучасних комп'ютерних технологій незворотнім чином змінюють сам педагогічний процес, його змістовну, організаційну і методичну основи та сприяють єдності у формуванні знань, умінь і навичок студентів (*мотиваційно-ціннісний компонент професійної компетентності*). Модернізація освітніх процесів пов'язана зі створенням арсеналу новітніх інструментів накопичення, обробки та передачі освітньої інформації через інформаційні канали, серед яких — створення локальних та міжнародних освітянських мереж, концептуальне запровадження систем відкритої освіти, реалізація ефективних моделей дистанційного навчання, розробка та застосування сучасних засобів навчання, електронних бібліотек, мультимедійних засобів, систем програмного забезпечення, реалізація проектної діяльності в освітньому інформаційному просторі тощо.

Технологічний компонент освітнього середовища пов'язаний із технологізацією системи освіти. Він забезпечує формування *когнітивно-діяльнісного компоненту професійної компетентності* майбутніх учителів. Технологізація навчально-виховного процесу має на меті вдосконалення традиційного педагогічного процесу шляхом поопераційного застосування системи дій, або процедур, що враховують сучасні наукові здобутки і гарантують досягнення більш високого рівня навченості та вихованості.

Перехід на кредитно-трансферну систему навчання у вищій школі згідно з основними положеннями Болонської декларації якісно змінює процес підготовки педагогічних кадрів. При використанні інноваційних педагогічних технологій у вищій школі забезпечується індивідуалізація навчання, проведення об'єктивного, динамічного та систематичного контролю знань за допомогою комп'ютерного тестування, виконання великої кількості творчих та інших завдань під час організації самостійної роботи студентів, формування у майбутніх фахівців рефлексії власної діяльності.

Суб'єктно-соціальний компонент освітнього середовища передбачає взаємопов'язану цілеспрямовану діяльність як викладача, так і студента, врахування їх ціннісно-мотиваційної сфери та спрямованості на розвиток особистісних професійно-значущих якостей (*особистісно-рефлексивний компонент професійної компетентності*).

Створення та управління розвитком освітнього середовища вищого навчального закладу має здійснюватися у напрямках його насичення, диверсифікації, можливості побудови індивідуальної траєкторії формування конкретного фахівця, його самовизначення і самореалізації, задоволення освітніх і особистісних потреб. Розвиток локальних освітніх середовищ у вищій

школі (навчального, природного, інформаційно-освітнього, інноваційного, рефлексивного, соціокультурного та ін.) та їх взаємозв'язок сприяють розвитку різних видів компетентностей (предметної, екологічної, інформаційно-технологічної, здоров'язбережувальної, творчо-інноваційної, аутопсихологічної, соціально-комунікативної тощо). Інтеграція різних видів освітніх середовищ призводить до більш ефективного формування професійної компетентності майбутніх учителів.

Освітнє середовище педагогічного університету стає чинником формування професійної компетентності майбутнього вчителя, за умови, коли: зміст навчальних дисциплін орієнтований на практику; форми і методи діяльності логічно обґрунтовані; у стосунках студентів і викладачів превалюючими є принципи демократичності і розвивального навчання; наявні матеріально-технічні можливості для організації сучасної навчальної діяльності тощо. Створення базових навчальних і експериментальних майданчиків, проведення науково-практичних семінарів і конференцій, організація студентських наукових лабораторій, проведення спільних круглих столів за участю студентів, викладачів, учителів шкіл і учнів під час педагогічних практик дозволяє охоплювати практично всі компоненти освітнього середовища.

Оцінка ефективності функціонування освітнього середовища вищого навчального закладу повинна здійснюватися за різними показниками і віддзеркалювати рівень сформованості професійної компетентності її випускників. У якості суб'єктивних і об'єктивних результатів ефективності освітнього середовища варто звертати особливу увагу на прояв таких чинників: *вияв задоволеності змістом і організацією праці* (привабливість навчального закладу й освітніх послуг, упровадження інноваційних технологій, розвивального навчання, створення умов для самостійної навчальної і науково-дослідної роботи, фізіологічно обґрунтований режим навчання

і відпочинку); *характер стосунків між учасниками освітнього процесу* (співробітництво на паритетних засадах, відповідний соціально-психологічний мікроклімат); *наявність необхідних просторово-предметних умов, що забезпечують престижність навчального закладу* (сучасна матеріально-технічна база, комп'ютерні мережеві системи, електронні бібліотеки, спортивні споруди, рекреаційні зони, використання енергоощадливих технологій); *ведення на належному рівні нормативно-правової документації* (електронне ведення документації, професорсько-викладацький потенціал, характер управлінської діяльності) тощо.

Отже, освітнє середовище ВНЗ є сукупністю духовно-матеріальних умов функціонування вищого навчального закладу, що забезпечують саморозвиток активної і творчої особистості, формування професійно-значущих якостей та реалізацію її інноваційного потенціалу. Умови функціонування освітнього середовища розглядаємо як систему можливостей (внутрішніх і зовнішніх, динамічних та статичних), необхідних для формування професійної компетентності майбутніх учителів. Освітнє середовище характеризується статичністю, воно формується у межах певного навчального закладу.

У процесі дослідження визначено такі складові компоненти інноваційного освітнього середовища, які впливають на формування професійної компетентності майбутніх учителів та визначають педагогічні умови її ефективності: *матеріально-технічний, технологічний і суб'єктно-соціальний*. Встановлено, що виникнення інноваційного середовища як новоутворення педагогічної науки є результатом існуючих протиріч між інноваційною практикою та консервативними формами освіти, які не відповідають вимогам часу.

Подальші наукові розвідки полягатимуть у розробці шляхів формування професійної компетентності студентів вищої школи з урахуванням типології освітнього середовища.

ДЖЕРЕЛА

1. *Артюхина А.И.* Образовательная среда высшего учебного заведения как педагогический феномен (на материале проектирования образовательной среды медицинского университета) : автореф. дисс. ... доктора пед. наук : сп. 13.00.08 — теория и методика профессионального образования / А.И. Артюхина. — Волгоград, 2007. — 40 с.
2. *Гущина Т.Н.* Педагогическая сущность феномена «образовательная среда»: по материалам исследования / Т.Н. Гущина // Общество. Среда. Развитие (Terra Humana) — 2011. — № 4. — С. 187–190.
3. *Лактионова Е.Б.* Образовательная среда как условие развития личности ее субъектов / Е.Б. Лактионова // Известия Российского государственного педагогического ун-та им. А.И. Герцена. — 2010. — № 128. — С. 40–54.
4. *Тарасов С.В.* Образовательная среда: понятие, структура, типология / С.В. Тарасов // Вестник Ленинградского гос. ун-та им. А.С. Пушкина. — 2011. — № 3. — Т. 3. — С. 133–138.
5. *Ясвин В.А.* Образовательная среда: от моделирования к проектированию / В.А. Ясвин. — М. : Смысл, 2001. — 365 с.

REFERENCES

1. *Artyukhina A.I.* Obrazovatel'naya sreda vysshego uchebnogo zavedeniya kak pedagogicheskiy fenomen (na materiale proektirovaniya obrazovatel'noy sredy meditsinskogo universiteta) : avtoref. diss. ... doktora ped. nauk : sp. 13.00.08 — teoriya i metodika professional'nogo obrazovaniya / A.I. Artyukhina. — Volgograd, 2007. — 40 p.
2. *Gushchina T.N.* Pedagogicheskaya sushchnost fenomena «obrazovatel'naya sreda»: po materialam issledovaniya / T.N. Gushchina // Obshchestvo. Sreda. Razvitiye (Terra Humana) — 2011. — № 4. — P. 187–190.
3. *Laktionova Ye.B.* Obrazovatel'naya sreda kak usloviye razvitiya lichnosti yeyo subyektov / Ye.B. Laktionova // Izvestiye Rossiyskogo gosudarstvennogo pedagogicheskogo un-ta im. A.I. Gertsena. — 2010. — № 128. — P. 40–54.
4. *Tarasov S.V.* Obrazovatel'naya sreda: ponyatiye, struktura, tipologiya / S. V. Tarasov // Vestnik Leningradskogo gos. un-ta im. A.S. Pushkina. — 2011. — № 3. — T. 3. — P. 133–138.
5. *Yasvin V.A.* Obrazovatel'naya sreda: ot modelirovaniya k proektirovaniyu / V.A. Yasvin. — M. : Smysl, 2001. — 365 p.

Прийнято до друку — кандидат педагогічних наук, доцент Н.О. Терентьєва